

מבוא לפילוסופיה ואתיקה

ביה"ס לרפואה

אוניברסיטת בן גוריון

מרצה: ד"ר רוברט אלבין

היקף אקדמי: 2 נק"ז – קורס סימסטריאלי

שעות קבלה: בתיאום מראש

תיאור הקורס ומטרותיו:

יש לא מעט הרואים בפילוסופיה עיסוק עקר בשאלות לא מעשיות. מטרתנו בקורס היא להראות את הטעות המונחת בתפיסה זו, ולחשוף ולהציג את תפקידה החשוב בעיצוב אופק המחשבה והדמיון שלנו. הפילוסופיה, 'מלכת המדעים' כפי שכונתה לא פעם, השפיעה על עיצוב המדע ועל האופן שבו אנו חושבים על צדק חברתי ועל מוסר, על המשמעות של חיינו, על המוות המצפה לכל אחד מאיתנו, על מה אנו יודעים, על מה בכלל ניתן לדעת, ועוד. נכיר את המושגים הבסיסיים שבאמצעותם מתנהל הדיון הפילוסופי במערב, ואת האופן שבו עוצבו פתרונות פילוסופיים לקשיים העולים מתוך חיינו. משלמדנו לעצב מפתח משלנו לעולם זה, נוכל לתור אותו באופן עצמאי - נוכל לדון בשאלות הגדולות בחיינו באמצעות כלים תיאורטיים רבי עוצמה. אלה יוכלו להדריך אותנו בהבנתנו את עצמנו.

דרישות הקורס: מבחן מסכם (100%).

תכנית הקורס (לפי נושאי דיון):

(2 מפגשים)

1. ידיעה וודאות: מה ניתן לדעת?

א. מדוע דווקא ידיעה?

ב. ספקנות פילוסופית כאמצעי לידיעה

ג. תורת הכרה כתיאוריה של ידיעה

ד. מקומו של המדע בפרויקט עיצוב הידע

(השאלה אם קיימת ידיעה בכלל, תכניס אותנו בשעריה של האפיסטמולוגיה, או בכינויה העברי: תורת ההכרה. נעסוק בשאלת הידיעה משלוש זוויות משלימות: השאלה על אודות קיומה של ידיעה, השאלה מהי ידיעה, ובמה היא מובחנת מ'סברה', 'אמונה', 'ניחוש' ו'השערה'. לבסוף נדון במקומה של הידיעה בפרויקט המדעי).

(מפגש אחד)

2. אמונה באלוהים: היש אלוהים?

א. על מה מדברים כשמדברים על אלוהים?

- ב. האם (ניתן להוכיח ש) אלוהים קיים?
ג. על ההבחנה שבין להאמין שאלוהים קיים לאמונה באלוהים.

3. חיים ומוות: היש משמעות לחיים? (מפגש אחד)

- א. מה מחפשים כשמחפשים משמעות לחיים?
ב. אובדן משמעות החיים
ג. מה הבעיה שמציב המוות עבור מי שמחפשים משמעות לחיים?
(שאלת משמעות החיים הינה שאלה מודרנית. נדון בתנאים להיווצרותה, וכן במה בדיוק חושפת הצבתה. כן נעסוק במקביל בשאלת המוות, ובאופן שבו הוא נתפש בתרבויות שונות).

4. מוסר: מה עלינו לעשות? (מפגש אחד)

- א. לשם מה להיות מוסרי?
ב. אגואיזם מוסרי
(פתיחה בשאלה פילוסופית ראשונית. אחת התשובות תוליך אל עבר קיומה של תפיסה מוסרית הרואה את האגואיזם כמקור של סמכות להתנהגות מוסרית).

5. מה בין אתיקה למוסר? (2 מפגשים)

- א. על ערכים בכלל ועל ערכים מוסריים בפרט
ב. יחסיות מוסרית: בעד ונגד
ג. תפיסה מוסרית דאונטית
ד. תפיסה מוסרית אודומיניסטיית
(אתיקה ומוסר אינם מושגים זהים, אלא מושגים שצמחו בהקשרים תרבותיים שונים [יוון וירושלים, בהתאמה]. קיימת גם הבחנה מודרנית ביניהן הקשורה באתיקה יישומית, מחד, ובמוסר כקטגוריה אתית בעלת מעמד מיוחד – מוחלט, מאידך).

6. על גנאלוגיה ועל שורשיה של התרבות המודרנית (מפגש אחד)

- א. האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם
(אחת מתחנותיה החשובות של התרבות המודרנית היא באירוע דתי-חברתי הידוע בשם 'רפורמציה פרוטסטנטית'. נעסוק במשמעותו של זה, וכן באופן שבו השפיע על גיבושה של תודעה מודרנית. נושא זה משלים את נושא משמעות החיים -7).

7. כיצד לקבוע באופן מוחלט מה נדרש לעשות מבחינה מוסרית? (2 מפגשים)

- א. התשובה של קאנט: הציווי המוחלט

ב. התשובה של מיל: תועלתנות

(השאלה המרכזית כאן היא מה יכול לבסס את תוקפה של חובה מוסרית? לשם נברר מהם מאפייניה של חובה כזאת ואיך הציע קאנט לבסס חובות בעידן שבו אלוהים נתפס כמי שלא יכל כבר להעניק תוקף שכזה. כן נעסוק בביקורתו של מיל על קאנט ובתשובתו של מיל לשאלה זו).

8. צדק: מהי חברה צודקת? (2 מפגשים)

א. תיאוריות של אמנה חברתית (הובס, לוק, רוסו, מרקס)

(הדיון יתמקד בכלים התיאורטיים שדרך התפתחו תפישות חברתיות מודרניות; מתפישות הרואות במדינה לא יותר מאמצעי להשגת יעדים אנושיים שונים, ועד לתפישות המחשיבות את המדינה כיעד בפני עצמו).

סה"כ מפגשים: 12

ביבליוגרפיה נבחרת (לא רשימה סופית):

- אייר, א. ג., "פילוסופיה אנליטית", בתוך אסא כשר ושלום לפין (עורכים) זרמים חדשים בפילוסופיה, כרך א', תל-אביב: יחדיו, עמ' 231-248.
- אפלטון, "פוליטיאה", כתבי אפלטון, ירושלים ותל-אביב: שוקן, 1979.
- אריסטו, אתיקה – מהדורת ניקומאכוס, ירושלים ותל-אביב: שוקן, 1985.
- אריסטו, המטאפיזיקה חלק א', ירושלים: מאגנס, 1992.
- טיילור, ריצ'רד, מטאפיזיקה, ירושלים: אדם, 1983.
- וובר, מקס, האתיקה הפרוטסטנטית ורוח הקפיטליזם, עם-עובד, 1984.
- דיקרט, רנה, הגיונות על הפילוסופיה הראשונית, ירושלים: מאגנס, 1969.
- הובס, תומס, לוינתן, ירושלים: מאגנס, 1986, עמ' 113-151.
- לוק, ג'ון, על הממשל המדיני, ירושלים: מאגנס, 1959.
- רוסו, ז'אן-ז'אק, האמנה החברתית, מאגנס
- מיל, ג'ון סטיוארט, התועלתנות, ירושלים: מאגנס, 1999.
- פופר, קרל, "מדע: השערות והפרכות", בתוך גד פרוידנטל ושמעונה גינצבורג (עורכים) ספר מקורות: פילוסופיה של המדע, תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 1977, עמ' 1-23.
- ראסל, ברטרנד, "ערכה של הפילוסופיה", בעיות הפילוסופיה, ירושלים: מאגנס, 1982.

רוסו, ז'אן ז'אק, על האמנה החברתית, ירושלים: מאגנס, 2007.
לוריא, יובל, מסע בעקבות משמעות החיים, אוני' חיפה, 2001